

Міжкультурна комунікація та навчання перекладачів в рамках міжкультурної германістики

В сучасній лінгвістичній науці все більшого значення набувають дослідження, присвячені процесам міжкультурної комунікації на базі системного підходу до вивчення мови, культури і суспільства та детермінативних зв'язків між мовними, соціальними і культурними чинниками. Набуває все більшого розвитку теорія міжкультурної комунікації та навчання міжкультурного спілкування в рамках міжкультурної германістики.

Іноземна мова стає начебто вікном в інший світогляд, інший образ мислення. Іноземну мову як важливий складовий елемент національної культури порівнюють з рідною мовою і культурою, що обумовлено глобалізацією ринків і інтернаціоналізацією практично всіх аспектів сучасного життя. Тому міжкультурна германістика (interkulturelle Germanistik) набуває в останні роки все більшої актуальності. В методиці навчання іноземної мови особливого значення набуває наука про суть категорії чужого, іноземного, іншого, так звана ксенологія, засновником якої в ФРН є професор А. Вірлахер. Головним положенням цього напряму є взаємобмін і взаємовідношення між своїм і чужим, знайомим і невідомим, що призводить до взаємного збагачення двох або декількох культур, які навчаються одна у одної, не втрачаючи при цьому власної своєрідності.

В багатьох університетах світу виникли такі напрямки, як Deutschlandstudien, Deutschlandforschung.

Метою міжкультурної германістики є навчання сучасної німецькомовної культури, її історії і специфіки для того, щоб спеціалісти могли активно спілкуватися на міжнародному рівні. Сучасні автори стверджують, що міжкультурне навчання мусить стояти в центрі викладання.

Методика викладання іноземних мов – одна із дисциплін, які належать до лінгводидактики. Для того, щоб підготувати перекладачів в плані міжкультурної комунікації, треба навчити їх аналізу внутрішньо лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів навчання. При цьому інтралінгвістичні формують мовну компетенцію, а екстралінгвістичні – мовленнєву і лінгвокультурну (тобто щодо норми поведінки в рамках певного соціального або культурного оточення). Для того, щоб уникнути проблем в процесі міжкультурної комунікації, студенти повинні мати повну інформацію про соціальну і міжнаціональну ситуацію в країні, мова якої вивчається, і бути підготовленими до участі в міжкультурній комунікації з позиції толерантності і політичної коректності. Можна рекомендувати на заняттях із студентами-перекладачами використовувати в ситуаціях лексичні і синтаксичні одиниці, рольові ігри, інсценізацію мікродіалогів, коментування відеофільмів тощо. Отже, шлях до вирішення екстра мовної мети лежить через мовну ціль, тобто адекватного відбору мовного матеріалу.

В наш час збільшується взаємозв'язок методики викладання іноземних мов із порівняльною лінгвістикою в аспекті підготовки студентів до міжкультурної комунікації. Порівняльна лінгвістика займається типологією двомовності і багатомовності, різними питаннями мовних контактів, наприклад інтерференції. Методика користується виявленими типологією закономірностями адекватності і неадекватності одиниць порівнювальних мов. Методиці необхідні висновки порівняльної лінгвістики для пояснення використання мовних одиниць.

Вивчення рідної і іноземної мови на основі співставлення, порівняння мовних одиниць помагає взаємному засвоєнню мов. Особливо це важливо для підготовки перекладачів, оскільки розробки з питань перекладу базуються на ретельному порівняльному аналізі.

Різні автори виділяють різні методи лінгвістичного аналізу при порівнянні мов. Нам здаються найбільш суттєвими такі засоби співставлення:

а) історичний; б) типологічний; в) порівняльний.

Історичний аналіз розглядає системи одної і тої ж мови (або групи мов) в процесі їх розвитку, тобто діяхронічно.

Типологічний аналіз розглядає всі мови як в синхронічному, так і в діяхронічному аспектах.

Порівняльний аналіз будується на порівнянні двох або більше мов і вивчає співвідношення окремих компонентів мов на синхронічному рівні.

Наведемо деякі приклади, які показують, яке значення в розумінні німецьких фраз має порівняння з рідною мовою.

Так, вивчаючи німецьку мову, студентам важко осмислити і засвоїти чому рідні фрази „Я беру свою книгу”, „він бере свою книгу”, „ми беремо свою книгу”, на німецькій мові звучать як *Ich nehme mein Buch, Er nimmt sein Buch, Wir nehmen unser Buch*, тобто кожний раз з новим присвійним займенником. Або чому українська фраза „Я беру участь у конференції” перекладається на німецьку мову як *Ich nehme an der Konferenz teil* – адже прийменник *an* перекладається як „при, біля, приблизно”.

Навчати студентів-перекладачів треба з урахуванням мислення іноземною мовою, враховуючи мовні реалії країни мови, яка вивчається. Наприклад, українець думає і говорить „доба”, а німець – *Tag und Nacht* („день і ніч”), українець розрізняє два кольори – синій та блакитний, а німець, по суті, один *blau* з відмінками *hell blau, dunkel blau*. Або українська фраза „на другому поверсі” на німецькій буде звучати як *in*

der ersten Etage oder im ersten Stockwerk (тобто дослівно „на першому поверсі”), а на „третьому поверсі” як *im zweiten Stockwerk* (дослівно „на другому”) і т.п.

На сьогодні залишається невивченим питання про вплив лінгвістичних і культуральних аспектів перекладу один на одне.

Це особливо відноситься до національно-специфічних одиниць – фразеологізмів. Багато з фразеологічних одиниць (ФО), мають аналоги в інших мовах, є багато ФО, що можна назвати інтернаціоналізмами, які мають структурно-семантичні еквіваленти в багатьох мовах. Потреба в порівнянні в сфері фразеологічних досліджень вища, ніж на інших рівнях аналізу.

Цікавим є той факт, що на міжмовному рівні мають місце ті ж самі семантичні відносини, які властиві лексичним, фразеологічним та іншим одиницям рідної мови – синонімічні, антонімічні тощо.

Вивчення схожості і різниці між конкретними ФО двох мов, встановлення міжмовних фразеологічних еквівалентів різних типів служить потребам перекладу і навчання іноземних мов. Інформація про еквівалентні ФО необхідна для навчальних словників і посібників, оскільки без неї неможливо забезпечити засвоєння і коректне вживання іншомовних ФО в мовленні.

Найбільшою еквівалентністю визначаються ФО, які характерні для науково-технічного, офіційно-ділового, публіцистичного стилів. Найменшою еквівалентністю – ФО розмовного стилю. Наведемо деякі приклади еквівалентних публіцистичних ФО в різних мовах:

hinter den Kulissen – „за кулісами”;

das Rad der Geschichte zurückdrehen – „повернути назад хід історії”;

an der Tagesordnung stehen – „стояти на черзі дня”;

eine neue Seite aufschlagen – „відкрити нову сторінку”.

І навпаки – простонародні ФО мають дуже рідко структурно-семантичні еквіваленти, вони не мають прямих аналогів в різних мовах. Наприклад:

„ходить хором, байдики бити” (укр.);

„от ворот поворот, послать подальше” (рос.);

„Тришкин кафтан” (рос.);

j-n durch den Kakao ziehen, auf die Palme klettern (нім);

to mind one's P's and Q's (англ.);

to out-Herod Herod (англ.)

Ця різниця пояснюється тим, що культурний і ідеологічний обмін між народами, міжмовні контакти, запозичення лексичних і фразеологічних одиниць і інші процеси взаємодії культур і мов відбуваються з різною інтенсивністю в різних сферах комунікації.

Газетно-публіцистична фразеологія більш необхідна для міжмовних контактів, ніж науково-технічна або офіційно-ділова, для яких нехарактерна експресивність. Так, публіцистика більш експресивна, ніж офіційно-ділова або науково-технічна сфери. Із публіцистики ФО переходять в художню літературу і повсякденну мову і, таким чином, підвищують ступінь їх міжмовної фразеологічної еквівалентності. В зв'язку з цим можна говорити про певну тенденцію до інтернаціоналізації фразеологічного складу літературних мов.

Отже, навчання перекладачів в рамках міжкультурної германістики неможливе без порівняльного аналізу мовних, культурних, політичних і інших реалій країн, мова яких вивчається. Крім того, порівняльний аналіз розширює і поглиблює як лінгвістичні, так і загальнолюдські знання майбутніх перекладачів, яким потрібні в їх діяльності майже енциклопедичні знання, щоб адекватно, зрозуміло і коректно перекладати текст, над яким вони працюють.

Література

1. Зб.: Актуальні проблеми теорії комунікації та викладання іноземних мов. Вісник Харківського університету. – Харків, 1997. 2. А.Э.Левицкий и др. Сравнительная типология английского, немецкого, русского и украинского языков. – Киев: Освіта України, 2009. 3. А.Д.Райхштейн. Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии. – М.: Высшая школа, 1980.